

İLKÖĞRETİM OKULLARINDA VERİLEN MÜZİK EĞİTİMİ VE MÜZİĞİN ÖĞRENCİLER ÜZERİNDEKİ FAYDALARINA İLİŞKİN HALİL BEDİİ YÖNETKEN'İN DÜŞÜNCELERİ

Yrd. Doç. Dr. Kubilay KOLUKIRIK*

Öğr. Grv. Kandemir Yiğit ALKAN*

Öz

Bu makalede Halil Bedii Yönetken'in ilköğretim okullarında verilen müzik eğitimi ve müziğin çocuklar üzerindeki faydalarına ilişkin düşünceleri tespit edilmiştir. Yönetken, 1927 yılında Osmanlı Türkçesi ile *İlk Mekteplerde Gınâ'nın Usûl Tedrîsi* adlı bir kitap yazmıştır. Kitap, 1927 yılında ilköğretim müzik öğretmenlerine has Maarif Vekâleti Talim ve Terbiye Dairesi tarafından kabul edilmiştir. Yönetken kitabında, ilköğretim seviyesindeki çocuklara verilen müzik eğitimi ile ilgili birçok konuya değinmiş, yaşadığı dönem itibarı ile müzik öğretmenlerinde bulunması gereken vasıfları, ilköğretim düzeyindeki öğrencilere öğretilecek müzik eserlerinin niteliklerini değerlendirmiştir. Onun bu görüşleri, günümüz müzik eğitiminde de pedagojik açıdan önemini korumaktadır. Yönetken'in Müzik Eğitim Bilimi açısından önem taşıyan düşünceleri, bu makale ile müzik eğitimi veren öğretmen ve akademisyenlerin dikkatine sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Müzik, Halil Bedii Yönetken, müziğin bedensel - ruhsal faydaları.

Opinions of Halil Bedii Yönetken on the Music Education Provided at Primary Schools and the Useful Sides of Music for on Kids

Abstract

This study identifies Halil Bedii Yönetken's thoughts on the music education at primary schools and the useful sides of music on kids. Yönetken wrote a book called "*İlk Mekteplerde Gınâ'nın Usûl Tedrîsi*" in 1927 in Ottoman Turkish. This book was acknowledged by Education and Training Institution at the time. It dwells upon a number of issues about the music education provided to kids at primary schools. Yönetken mentioned about necessary qualification to be found in a regular music's teacher of the time and the features of a musical work of art to be instructed to students. His thoughts still has a prominent place in today's music education on a pedagogical sense. This article provides a chance for music teachers and academicians giving music education to know about Yönetken's thoughts which are of crucial importance in the Music Education Science.

Keywords: Music, Halil Bedii Yönetken, physical - spiritual useful of music.

*Nevşehir Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik ve Sahne Sanatları Bölümü
kubilaykolukrik@gmail.com; kyigitalkan@hotmail.com

1. Giriş

Müzik, gönlü okşayan hislerin tercümanı olan nağmelerin ritimlerle anlatılmasına denir¹. Müziği te'lif ve ikâ denilen iki sanatın bir andaki eşliği ve uyumu meydana getirir. İbni Sînâ müziğin tanımı hakkında: “Müzik uyum ve uyumsuzlukları bakımından notaların hallerini ve melodilerin nasıl te'lif edildiğinin bilinmesi için notalar arasındaki birleşim zamanlarının hallerini araştıran Matematik ilmidir ki böylece melodilerin nasıl te'lif edildiği bilinir.” demiştir. Bu tanımın içinde müzik ile ilgili iki şeyin bilinmesi gerekir: 1) Melodilerin durumlarıdır ve bu kısım “te'lif” ismiyle özelleşir. 2) Melodilerin aralarındaki birleşim zamanlarıdır ve bu da ritim (ikâ') adıyla özelleşir². Te'lif sanatı, perdelerin birleşmesinden oluşan notalardan ve bu notaların meydana getirdiği makamlardan bahseder. İkâ' ise vezinler ve müzik usûlü'nün aruz veznine uyuşma suretinden bahseden ilme denir.

Müziğin insan üzerindeki etkileri konusunda birçok çalışma yapılmıştır. Bu konuda çalışmalar yapmış olan müzikologlardan birisi de Halil Bedii Yönetken'dir. Yönetken, *İlk Mekteplerde Gınâ'nın Usûl Tadrîsi* adlı eserinde müzik eğitimi ile ilgili birçok konuya yer vermiştir. Onun bu kitapta yer verdiği konulardan birisi de çocuklar üzerinde müziğin bedensel ve ruhsal yönden faydalarıdır. Halil Bedii Yönetken'in bu eseri Osmanlı Türkçesi ile kaleme alınmış bir kitaptır. Bu kitabın içerdiği konular çocuklara verilen müzik eğitimi konusunda rehberlik edecek niteliktedir. Onun adı geçen kitabında müzik eğitimi konusunda vermiş olduğu bilgilerin taşıdığı önem, bizi bu kitabı günümüz Türkçesine çevirerek incelemeye sevk etmiştir.

1.1. İncelemenin amacı

Bu incelemedeki amaç, ilköğretim okullarında verilen müzik eğitimi ve müziğin çocuklar üzerindeki faydaları konusunda Halil Bedii Yönetken'in düşüncelerini ortaya koymaktır. Bu temel amaç çerçevesinde şu sorulara cevap aranmıştır:

- 1- Halil Bedii Yönetken kimdir? Müzik ile ilgisi nedir?
- 2-Halil Bedii Yönetken, ilköğretim okullarında verilen müzik eğitimi ile ilgili temel yaklaşımı nedir?
- 3-Halil Bedii Yönetken'in müziğin öğrenciler üzerindeki faydaları konusundaki düşünceleri nelerdir?
- 4- Halil Bedii Yönetken'in müziğin öğrenciler üzerindeki faydaları konusunda dile getirdiği düşüncelerin pedagojik açıdan taşıdığı önem nedir?

¹ Muallim Kazım Uz, *Mûsikî Nazariyatı*, İstanbul, 1921, s. 3.

² Kubilay Kolukırık, “İbni Sînâ'nın Müziğin Temel Konularına Yaklaşımı ve Onun Müzik Anlayışında Fârâbî'nin Etkisi”, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyât Fak. Dergisi, XIII/2 – 2009, s. 371.

5-Müzik öğretmenlerinde ve öğrencilere öğretilecek eserlerde bulunması gereken nitelikler nelerdir?

1.2. İncelemenin önemi

Halil Bedii Yönetken müziğin hem teorik yönü ile hem de pratik yönü ile ilgilenmiş olan ve bu anlamda önemli eserler vermiş olan bir kişi olduğu halde, günümüzde yeterince tanınmamaktadır. Yaşadığı dönem itibarı ile o, müzik hakkında düşüncelerini dile getirmek için kaleme aldığı eserleri Osmanlı Türkçesi ile yazmıştır. Müzik ile ilgili gerçekleştirmiş olduğu görevler bakımından alanında karizmatik bir kişi olduğu net bir şekilde görünmektedir. Halil Bedii Yönetken, hem bir müzik araştırmacısı, hem eğitimci hem güçlü bir yazar, hem eleştirmen, hem sanatçı, hem müzikolog ve hem de ünlü bir folklor bilginidir. Müzik hakkında bu denli ilişkisi olan bir kişinin müzik ile ilgili gerçekleştirdiği çalışmaların günümüz Türkçesi ile incelenmesi müzik bilimi adına son derece önem arz etmektedir.

1.3. Yöntem

Çalışmada Doküman incelemesi Yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Konu ile ilgili Halil Bedii Yönetken'in Osmanlı Türkçesi ile yazmış olduğu makaleleri ile "*İlk Mekteplerde Gınâ'nın Usûl Tadrîsi*" adlı eseri günümüz Türkçesine çevrilerek doküman incelemesi yöntemi ile analiz edilmiştir.

Evren ve Örneklem

İncelemenin evreni Halil Bedii Yönetken'in Osmanlı Türkçesi ile yazmış olduğu "*İlk Mekteplerde Gınâ'nın Usûl Tadrîsi*" adlı kitabı, örneklemi ise bu kitabın bir bölümü olan "Müziğin çocuklar üzerindeki bedensel ve ruhsal yönden faydaları" başlıklı konusudur.

Veri Toplama Aracı

Bu incelemenin veriler Nevşehir Üniversitesi Kapadokya Kültür Merkezi Kütüphanesi'nden ve İSAM Kütüphanesinden elde edilmiştir. Elde edilen verilerin bir kısmı Osmanlı Türkçesi ile yazılmış olduğundan tarafımızca günümüz Türkçesine çevrilerek ortaya konulmuştur.

Verilerin Analizi

Elde edilen veriler günümüz Türkçesine çevirtildikten sonra, "Doküman incelemesi" yöntemi ile dokümanlar kapsamlı bir şekilde analiz edilmiştir.

2. Halil Bedii Yönetken

Halil Bedii Yönetken 1901 yılında Bursa'da doğmuştur¹. Yurt genelinde derleme çalışmalarına katılarak, Türk halk müziği ve Türk halk oyunları

¹ Ekmeleddin İhsanoğlu, *Osmanlı Müzik Literatürü Tarihi*, İstanbul, 2003, s. 270.

repertuarına birçok ezgi kazandırmıştır¹. Yönetken, ayrıca nazari açıdan yaptığı çalışmalar ile özellikle de çocuk şarkıları alanında bestelemiş olduğu ezgiler ile Türk müziğine önemli katkılar sunmuş bir müzikologdur.

Türk müziği alanında önemli çalışmaları olan Halil Bedii Yönetken, ilk ve orta öğrenimini Bursa’da; yüksek öğrenimini ise İstanbul’da tamamlamış, sonra yurdumuzun çeşitli bölgelerindeki okullarda müzik öğretmeni olarak çalışmıştır².

1924 yılında Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk’ün emri ile müzik öğretmeni yetiştirmek üzere “Musiki Muallim Mektebi” kurulmuş, bu tarihten 1928 yılına kadar Halil Bedi Yönetken’in “Türk Beşleri” olarak adlandırdığı grubun üyeleri ile Ekrem Zeki Ün, Fuad Koray ve Halil Bedi Yönetken Milli Eğitim Bakanlığının açtığı devlet bursunu kazanarak Avrupa’nın çeşitli müzik merkezlerinde müzik eğitimi almak üzere gönderilmiştir³. Bu kişilerden sadece Halil Bedii Yönetken “Müzik Eğitimi Bilimi” üzerine öğrenim için başvurmuştur. O yıllarda müzik öğretmeni olan bir Türk gencinin Çekoslovakya’nın Prag kentine dört yıllık “Müzik Eğitimi Bilimi” için gönderilmesi de hükümetin müzik sanatı ve müzik eğitimine verdiği önemi gösterir niteliktedir⁴.

Yönetken, Prag’daki eğitimini tamamladıktan sonra Almanya ve Fransa’ya giderek oralarda da müzik konusunda bazı çalışmalarda bulunduktan sonra 1932 yılında Türkiye’ye dönmüştür. Halil Bedii Yönetken, Türkiye’ye döndükten sonra Ankara Devlet Konservatuvarı ve Gazi Eğitim Enstitüsü’nde öğretmen olarak görev yapmış, daha sonra Milli Eğitim Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğünde şube müdürü olarak görev yapmıştır.

Müzik öğretmeni yetiştirme konusunda önem arz eden “Müzik Eğitimi Bilimi” alanında ciddi birikime sahip olan Halil Bedii, hem Gazi Terbiye Enstitüsü’nde hem de 1936 yılında kurulmuş olan Ankara Devlet Konservatuvarı’nda yirmi seneden fazla hizmet vermiş, birikimlerini öğrencilere aktararak müziğe önemli katkılarda bulunmuştur⁵.

Türkiye’de Cumhuriyet Dönemi ve sonrasında birçok folklor derlemesi yapılmıştır. Bunlar içerisinde en son yapılmış olan derleme çalışmalarından biri de Halil Bedii Yönetken’in öncülüğünde, TRT tarafından 1967 yılında yapılmış olanıdır. Halil Bedii Yönetken’in folklor araştırmaları ile ilgili çalışmalarının 1935 yılından ölümüne kadar geçen zaman dilimini kapsadığı söylenebilir. Yalnızca bir eğitimci değil; aynı zamanda güçlü bir yazar, sanatçı, müzikolog ve

¹ Atınc Emnalar, *Türk Halk Müziği ve Nazariyatı*, İzmir 1998, s. 794.

² Yılmaz Öztuna, *Büyük Türk Müsiki Ansiklopedisi*, Kültür Bakanlığı/1164, Kültür Eserleri Dizisi/149, c. II, s. 500.

³ Gültekin Oransay, “Küğ”, *Türk Küğ Yaşamı 1923-1938 Yıldızını*, İzmir, 1985 s. 120-121.

⁴ Atilla Sağlam, “Sanatçı Müzik Öğretmeni Halil Bedii Yönetken’in Yaşamı, Tüm Müzik Öğretmenlerine Bıraktığı Gerçek Bir Hazinedir” *Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: XIV, Sayı: 1, 200, s. 32.

⁵ Sağlam, a.g.m., s. 32.

ünlü bir folklor bilgini olan ve 1968 yılında İstanbul'da vefat eden¹ Halil Bedii Yönetken'in eserleri şunlardır²:

Makaleleri: "Bizde İlk Kompozitör Cemal Reşit Hakkında", "Bugünkü Mûsikîmiz, Lisan-ı Ecnebiye İhtiyacı", "Millî Mûsikîmiz", "Mûsikî Muallimlerimiz ve Mûsikî Tedrîsâtımız", Yarınki Mûsikîmiz.

Kitapları³: *Diskotek Kılavuzu, Halkevlerinde Halk Müziği ve Oyunları Üzerinde Nasıl Çalışılmalı, Elli Okul Şarkısı, Okullarda Müzik Öğretimi ve Öğretim Metodları, Lise Müzik Kitabı* (A. Adnan Saygun'la birlikte), *Yirmibeş Çocuk Şarkısı ve ilkokul Şarkıları, ilkokullarda Müzik Kılavuzu, ilk Mekteplerde Gınanın Usul Tedrisi*.

3. İlköğretim Okullarında Müzik Eğitimi Dersinin Amacı

Müzik eğitiminin temel amacı ses, çalgı, işitme, müziksel yaratıcılık, müzik dinleme ve müzik bilgisi gibi eğitimler verilerek kişilerin müzik yaşantısını geliştirmektir⁴.

Halil Bedii Yönetken'e göre okullardaki müzik derslerinde amaç çocukları ses sanatçısı yapmak değil onlara her ders gibi müzik eğitimi hakkında da bir fikir vermek, onların müzik zevkine sahip olmalarını sağlamak ve onlardaki müzik yeteneğini eğiterek geliştirmektir. Yönetken, ilköğretim okullarında müzik eğitiminin çocuklara müziği sevdirecek ona müzik zevkini vermeyi, ona eline aldığı herhangi basit bir melodiyi hiçbir sazın refakati olmaksızın seslendirecek bir hale getirmeyi amaç edindiğini belirtir. Ona göre çocuklara müziği sevdirmek, ona müzik zevkini vermek, öğretilecek müzik eserleri ve müzik öğretmeni ile ilgilidir. Çocuklar müziği güzel eserlerle sevecektir ancak çocuğa öğretilecek eserler kadar bu eserleri onlara öğretecek olan öğretmenin yeterli donanımına sahip olması da önemlidir.

4. Müzik Eğitimi Dersinde Dikkat Edilecek Hususlar

"Müzik bireyi ve toplumu besleyen başlıca yaşam ve kültür damarlarından biridir. Müzik eğitimi bu damarı açan, büyüten, genişleten, işleten ve geliştiren bir süreçtir"⁵.

"Eğitimle, insanın değişimi ve gelişimi hedeflenmiştir. Sağlıklı bir eğitim, kişiyi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda, onu en iyi şekilde yetiştirmeyi amaçlar. Her insan, yaşamı boyunca, eğitim ve öğretimini sürdürürken çok yönlü bir

¹ İhsanoğlu, a.g.e., s. 270.

² Halil Bedii Yönetken'in Osmanlı Türkçesi ile yazdığı makaleleri hakkında daha fazla bilgi için bkz., İhsanoğlu, a.g.e., s. 270-272.

³ Bkz. Ahmet Say., *Müzik Ansiklopedisi*, 1985, c. IV, s. 1270.

⁴ Emre, Üstün, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, "Eğitim Fakülteleri Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümleri Müzik Eğitimi Ana Bilim Dallarında Uygulanmakta Olan Bireysel Çalgı Flüt Eğitiminde Karşılaşılan Teknik Problemlerin İncelenmesi", Konya, 2010, s. 2.

⁵ Ali Uçan, *Müzik Eğitimi, Müzik Ansiklopedisi Yayınları*, Ankara, 1997, s. 7.

müzik ortamı içinde bulunur. Çocukların ve gençlerin sağlam bir ruh ve kişilik eğitimi almalarında müzik eğitimi dersinin önemli bir yeri vardır”¹.

Halil Bedii Yönetken, yaşadığı dönem itibariyle müzik eğitimi konusunda önemli sıkıntılar olduğunu belirterek adeta ömrünü bu alandaki sıkıntı ve güçlüklerin aşılmasına adanmış bir kişidir. O, ilkokullarda müzik eğitimi konusunda yaşadığı dönemdeki problemleri *İlk Mekteplerde Gınâ'nın Usûl Tedrîsi* adlı kitabında iki başlık altında değerlendirir. Ona göre yaşadığı dönemde müzik eğitimi dersi konusunda iki temel problem söz konusudur. Bunlardan ilki müzik öğretmeni ile ilgili; diğeri ise müzik eğitimi dersinde öğrencilere verilen eserlerle ilgilidir. Aşağıda bu iki temel konu hakkında onun ifade ettiği düşüncelere yer vereceğiz.

4.1. Müzik eğitimi verecek öğretmenin niteliği

Yönetken, seslerin boğazımızda oluştuğunu ve onu kulaklarımızla işittiğimizi belirtir. Ona göre sesin oluşum şeklini bilen çok az kişi vardır. Herkes şarkı söyleyebilir ancak sesin teneffüs edilen havanın dışarıya verilmesi suretiyle oluştuğunu ve iyi şarkı söylemenin iyi nefes vermekle gerçekleşebileceğini çok az kişi bilir. Ancak sesin oluşumunu müzik hocalarının bilmesi gerekir.

Halil Bedii Yönetken, kendi yaşadığı dönemde eğitim veren müzik öğretmenlerinin genelde çalgı icracılığı ve şarkı söyleme konusunda yeterli olduklarını ancak pedagojik açıdan son derece yetersiz olduklarını ifade eder.² Ona göre bundan dolayı müzik eğitiminden yeterince verim alınamamaktadır. Müzik öğretmeni yetiştiren kurumlarda öğretmen olarak eğitim görecek kişiler müzik yeteneğine sahip olmalıdır. Bunun yanı sıra eğitim süreçleri boyunca pedagoji dersleri alarak gerekli donanıma sahip olmaları amaçlanmalıdır.

Halil Bedii Yönetken, o dönemde Milli Eğitim Bakanlığı'nda müzik öğretmeni olarak görev yapan öğretmenler hakkındaki raporları incelediğini ifade ederek Türkiye'de mesleğinin hakkını veren müzik öğretmenin çok az olduğunu belirtir³. Müzik öğretmeni yetiştirme konusunda ve müzik eğitimi derslerinin verilmesi noktasında ciddi sıkıntıların bulunduğunu ifade ederek bu konularda köklü düzenlemeler yapılması gerektiğinin altını çizer⁴.

Halil Bedii Yönetken'e göre öğretmenin öğrencilerine müziği sevdirebilmesi için öncelikle müziği kendisinin sevmesi gerekir. Öğrenci, öğretmenindeki sanat aşkını görerek ondan etkilenmelidir. Öğretmen öğreteceği müzik eserini bütün becerisini kullanarak sanatkar bir bakış açısı ile çalamaz ve okuyamazsa öğrencisinin karşısında küçük düşer ve ders amacına ulaşamaz.

¹ Nesrin Biberöz, “İnsanın Kültürel Gelişiminde Müzik Eğitiminin Önemi”, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, c. XIV, Sayı: 1, s.104.

² Yönetken, *a.g.e.*, s. 8.

³ Yönetken, *a.g.e.*, s. 8.

⁴ Yönetken, *a.g.e.*, s. 10.

Müzik öğretmenlerinin dikkat etmeleri gereken konulardan biri, yetenekli çocukları keşfederek onları kendi cevherlerinden haberdar etmektir. Müzik yeteneğine sahip olan çocuklarla özel olarak ilgilenmek gereklidir. Müzik eğitiminde öğretmenin işaretleri, nota okuyup yazması aracılığı ile öğrencilerin notaları deşifre edebilme becerileri gelişir. Bunların dışında müziğin, kan dolaşımı, öfke gücü ve hazım üzerinde önemli etkileri vardır. Müzik ile tedavi tıpta günümüzde de yerini ve önemini korumaktadır. Sonuç olarak alanına hâkim bir müzik hocası ve etkili bir ses eğitimi ile öğrencilerin fizyolojileri üzerinde çok faydalı etkiler ortaya çıkar.

Müzik eğitiminin başarıya ulaşabilmesi için müzik öğretmenin öncelikle yeterli derecede müzik eğitimi almış olması gerekir. Ayrıca müzik ile ilgili konuları teorik ve pratik açıdan çocuklara öğretebilecek bir pedagojiye sahip olması önem arz eder. İşte bu durumda çocukların ruhları üzerinde en önemli etken şüphesiz müzik öğretmeni olacaktır.

Müzik eğitiminde dikkat edilecek önemli noktalardan biri de öğrencilere öğretilcek müzik eserinin önceden öğretmen tarafından notalarıyla beraber hazırlanmış olmasıdır. Güfteler daima ince zarif ve nezih duyguları ifade edebilecek nitelikte ve sanatın güzelliğini, çalışmanın önemini, aile mutluluğunu, doğa aşkını, insanlık ve vatan sevgisini konu almalıdır.

Müzik öğretmenlerinin, öğrencilerini müzik faaliyetleri kapsamında çeşitli konserlere götürmesi onların eğitimine önemli katkılar sağlar. Bunun yanında öğrencileri güzel sesli müezzinlere sahip camilere, mabetlere götürmek orada onlara güzel sesler dinletmek ve onları ilâhî tesirlerle etkilemek dinî duyguların terbiyesinde ve geliştirilmesinde gerekli ve faydalıdır.

Halil Bedii Yönetken, çocuklara müzik zevki vermenin müzik bilgisi vermekten daha kolay gibi göründüğünü ancak müzik zevki vermenin daha zor olduğunu ifade eder.¹ Ona göre ilkokullarda müzik öğretmenin rolü daha çok eğitimle ilgili olup bu sahada etkilidir. Müzik öğretmeni yılmadan sabır ve sakinlik içerisinde hareket ederek başarı sağlayabilir. Bunun için de müzik öğretmenin okuyan, düşünen bir kişi olması gerekir, unutulmamalıdır ki müzik öğretmeni müzik eğitimcisidir ve ona göre hazırlanmış olmalıdır.

4.2. Öğrencilere öğretilcek eserlerin niteliği

Halil Bedii Yönetken, *İlk Mekteplerde Gınâ'nın Usûl Tedrîsi* adlı kitabında ilköğretim okullarındaki Müzik Eğitimi derslerinde öğrencilere öğretilmesi gereken müzik eserlerinin nasıl olması gerektiği konusunda açıklamalarda bulunur. O, yaşadığı dönemde Türkiye'de henüz çocuk bestekârlarının olmadığını, özellikle çocuk müziği ve çocuk edebiyatı ile ilgilenmiş kimselerin yeterince bulunmadığını ifade eder².

¹ Yönetken, *a.g.e.*, s. 17.

² Yönetken, *a.g.e.*, s. 6.

Yönetken, öğretilecek müzik eserlerinin sözlerinin ahlak dışı olmamasına ve bestelerinin sanat değerinin yüksek; güfte ve bestelerin prozodik açıdan mükemmel yapılmış olmasına son derece dikkat edilmelidir.

Şiir değeri olmayan güftelerin adı, soğuk nağmelerle bestelenmesinden meydana gelen şarkılar hiçbir zaman güzel sanatlar eğitim aracı olamazlar. Bu yol ile çocuklara müzik sevdiremeyeceği gibi tam tersine onların müzikten soğumalarına neden olur. Bilinmesi gerekir ki güftenin şiirsel anlamı gibi bestenin de müzikal manası vardır. Manasız basit güfte gibi manasız basit melodiler de vardır. Böyle manasız güfte ve bestelerin okul müfredatında olmaması gerekir.

Şarkı seçimi müzik öğretmenine kalmış bir konudur. Öğretmen her şeyden önce sağlam bir müzik zevkine sahip olmalıdır ki müzik eserlerinin seçkin olanlarını diğerlerinden ayırabilsin. Aksi durumda ders amacına ulaşmamış olur. Müzik öğretmeni hem öğretmen hem de sanatkârdır. Yani müzik öğretmenin hem sanat hem de pedagojik yönünün bulunması gerekir. Bunların herhangi birinin eksik olması durumunda sağlıklı bir müzik eğitiminden bahsedilemez. Müzik öğretmenin yeteneğini eğitim ile yoğurmuş olması gerekir. Müzikle olduğu kadar eğitim ile de ilgili olmalıdır.

Halil Bedii Yönetken, çocuklara Türk müziğinden ve Batı müziğinden eserler seçilerek öğretilmesi konusuna değinir¹. Ona göre önemli olan konu, öğretilecek eserin Türk müziğinden veya Batı müziğinden bir örnek olması değil, güzelliğidir. Eserin beğenilmesi ve kabul edilmesi için güzel ve eğitim verilebilecek bir nitelikte olması gerekir. Müzik öğretmenin öğreteceği eserin pedagojik ve sanatsal açıdan öğrencilerin seviyesine uygun olması gerekir. Bu nedenle sonat, senfoni, opera ve benzeri Batı müziği formlarının ilkokullarda öğretilmesi uygun olmaz.

Koro halinde söylenmek için birkaç ses üzerine armonize edilmiş ilâhî ve dualara özel bir önem vermek gerekir, zira bunların etkileri önemlidir. Özetle çocuklar tam bir güzellikle kuşatılmış bulunmalı ve her türlü basitlik, adilik ve çirkinlikten uzak tutulmalıdır. Okul bünyesinde anlamsız, uyuşturucu nağmeler değil okulu canlandıracak ve hayat verecek hareketli eserlere yer verilmelidir. Okul neşe ve mutluluk içinde cıvıdamalı ve etrafına neşe, mutluluk ve cazibe saçmalıdır. Ancak bu şekilde sağlıklı bir müzik eğitimi faaliyeti gerçekleştirilebilir.

Şarkılar sınıf seviyelerine göre iyi ritimlendirilmiş olarak çeşitli konuları içermeli, latif ve cezp edici melodilerden mümkün olduğu kadar çocukların bildiği ve kullandığı kelimelerden oluşturulmalı ve çocukların yaş gruplarına uygun şarkılara yer verilmelidir. Çocuk şarkılarında modülasyonlara ve büyük aralıklara yer verilmemelidir. Güfteler “ karınca ile ağustos böceği ” gibi efsanevi, mevsim ve hayvan şarkıları gibi doğal, “ muhacir çocuğu, yetim

¹ Yönetken, *a.g.e.*, s. 11.

çocuk...” gibi acıklı, genel oyunlar gibi, oyunlu şarkılar gibi şen ve şakrak, harp türküleri gibi kahramanlığı tasvir eder olmalıdır. Besteler de çocuklara hitap edecek şekilde yapılmalıdır. Ancak şöyle bir incelik vardır ki çocukların ruhları basit değildir.

Halil Bedii Yönetken, çocuk müziğinin basit, ehemmiyetsiz olmadığını onlara basit nağmelerle hitap edemeyeceğimizi ifade ederek çocukların büyük yetenek ve kabiliyetlerin ve dehanın nüvesini taşıyan potansiyele sahip olduklarını belirtir.

Yönetken, çocuk şarkılarını besteleyen bestekârların bir kısmının yaptığı bestelerde çocuklara hitap edemediğini bundan dolayı çocuklar için yazılmış eserlerin onlara hitap edecek nağmelerden bestelenmesi gerektiğini belirterek bestecinin zamanının bir kısmını çocuklarla geçirmesi gerektiğinin altını çizer. Ona göre çocuklarla hiç diyalogu olmayan bestekârın bestesi yalnız kendisi içindir.

Çocuklara öğretilecek eserler mevsimler ve mekânlar göz önüne alınarak verilmelidir. Örneğin, bahar şarkısı kışın, bahçe şarkısı da sınıfta verilmemelidir.

Halil Bedii Yönetken, yaşadığı dönemin Türkiye’inde çocuk şarkıları ile ilgili yeterli çalışmaların yapılmadığını ve bu alandaki yayınların az olduğunu belirtir. Çocuk şarkılarından oluşmuş kapsamlı bir kitap yazılmadıkça ilkokullarda sağlıklı bir müzik eğitimi verilemeyeceğini belirtir. Yönetken, yaşadığı dönemde Türkiye’deki bu durumun aksine batıda çocuk müziğini kendine meslek edinmiş önemli kişilerin olduğunu ve onların kitaplarından yararlanmanın gerekliliği üzerinde durur¹.

Yönetken’e göre çocuklara şarkılardaki nüans işaretlerinin ne anlama geldiği konusunda bilgi verilmeli ve şarkılar söylenirken bu işaretlere uyulması gerektiği öğretilmelidir. Müzik öğretmeni çocuklara sözsüz hüzün, sevinç, şiddet, dinginlik ifade eden eserler çalmalı ve bu eserlerden ne hissettiklerini sormalıdır. Öğretmen, öğrencilere ninni, ilâhî, marş gibi eserler çalarak bu eserlerin ne ifade ettiği hakkında bilgiler vermelidir. Zira öğrenciler mezun olduktan sonra da dinledikleri herhangi bir müzik eserine karşı doğal ve samimi bir ilgi duyarak o eserin ne ifade ettiğini anlayabileceklerdir. Okul yaşantıları boyunca aldıkları müzik eğitimi sayesinde öğrenciler müziğin bir kalp dili olduğunu anlayacak ve müziği sevecektir.

5. Müziğin Öğrenciler Üzerindeki Faydaları

Halil Bedii Yönetken, *İlk Mekteplerde Gınâ’nın Usûl Tedrîsi* adlı kitaba “mündericât” başlığı altında eserin içeriği hakkında kısa bir bilgi vererek başlar. İlköğretim okullarında müzik eğitimi konusunda müzik eğitiminin önemi, müziğin insan bedeni ve ruhu üzerindeki etkileri, müzik eğitiminin amacı, metodu, notaların süre değerlerinin izahı, usullerin karşılaştırılması, notanın

¹ Yönetken, a.g.e., s. 17.

tarihi, program temposu, dersin doğal akışı, solfej eğitimi, özel dersler, günlük tekrarlar, ses eğitimi konularından bahseder.

Halil Bedii Yönetken eserin içeriği hakkındaki verdiği bu bilgilerden sonra konuların anlatımına geçer. İlk olarak ilköğretim okullarında müzik eğitimi konusunu ele alır¹. Yönetken, müzik eğitiminin çocuklar üzerinde ruhsal ve bedensel yönden etkileri olduğunu belirterek bu konuda açıklamalarda bulunur.

Halil Bedii Yönetken'e göre okul, eğitim ocağı olup eğitimin amacı çocuğu hayata hazırlayarak onu yetenekleri doğrultusunda eğitmektir. Çocuğu fiziksel, duygusal, fikri yönden eğitecek araçlar ise derslerdir. Bu bağlamda müzik dersi duygu terbiyesinin en etkili aracıdır. Bu ders çocukta güzelliği sevmeye hissinin geliştirilerek artıracak ve öğretecektir. Güzellik bizi her taraftan kuşatmıştır ancak onu görmek ve duymak için özel bir eğitime ihtiyaç vardır. Müzik bu güzellik duygusunun eğitiminde kullanılacak araçlardan en etkilisidir. Çocuk, konusu tabiat sevgisini, hayvan sevgisini dile getiren eserleri söyledikçe bunlara karşı sevgisi artar.

Güzel sanatlar eğitimi araçlarının en güçlüsü olan müzik vasıtasıyla çocuklarda güzel sanatlar hissi oluşturarak bu alandaki birikimleri onların kalplerini yumuşatıp ruhlarını kibarlaştırarak kötülükten uzak tutar. Müzik eğitimi onlarda aile sevgisi, vatan sevgisi ve insanlık gibi hisleri de geliştirerek çocuğu yuvasına, vatanına bağlı bireyler olmalarını sağlar. Çocukları güzelliğe karşı olduğu kadar, iyiliğe karşı da hassas hale getirerek onları düzenli ve uyumlu olmaya sevk eder. Müzik eğitimi çocuklarda güzel konuşma alışkanlığı kazandırarak okulda da disiplinli olmalarını sağlar. Onların medeni cesaretini artırarak ruhen rahatlatır. Özellikle korkak, sıkılgan çocuklar için müzik eğitimi çok önemlidir.

Teorik yönü itibarı ile müzik, matematiğe dayalı bir ilim olduğundan çocuğun akli ve fikri melekeleri gelişir. Müzik, okulların neşesi ve şenliğidir. Müzik ile okulların yüzü güler, zorluk ve sıkıntılar onunla son bulur. Teorik dersler ile yorulan zihinlere müzik huzur ve rahatlık verir. Müzik çocuklarda birlik ve beraberlik duygusunu artırır. Birlikte söylenen şarkıların çocukların ruhsal dünyası üzerindeki etkisi önemli ve gereklidir. Bunların dışında çocuklar aldıkları müzik eğitimi ile seçkin müzik eserlerinin güzelliklerini anlayabilme yeteneğine erişirler. Özet olarak çocuklar müzik eğitimi aracılığı ile insanlık yönünü güçlendirerek mutlu olur ki bu mutluluk da ona okulu ve hayatı sevdirmek için yeterlidir².

6. Sonuç ve Öneriler

Çalışmamızın sonunda Halil Bedii Yönetken'in Osmanlı Türkçesi ile kaleme almış olduğu "*İlk Mekteplerde Gınâ'nın Usûl Tedrisi*" adlı kitabında açıkladığı

¹ Yönetken, *a.g.e.*, s. 1.

² Yönetken, *a.g.e.*, s. 3.

ilköğretim okullarında verilen müzik eğitimi ve müziğin çocuklar üzerindeki faydalarına ilişkin düşünceleri günümüz Türkçesi ile ifade edilmiş oldu.

Halil Bedii, Cumhuriyet tarihi içerisinde müzik öğretmeni yetiştirme konusundaki bakış açısı ve yaklaşımları ile birikimlerinden bu gün de istifade edilmesi gereken önemli bir müzik eğitimcisi olduğu anlaşılmaktadır.

Müzik Eğitimi ile ilgili birçok makalesi ve kitabı olan Halil Bedii Yönetken'in müzik eğitimi konusundaki düşünceleri yeterince bilinmemektedir. Onun özellikle 1927 yılında Milli Eğitim Bakanlığınca ders kitabı olarak okutulmuş olan "*İlk Mekteplerde Gınâ'nın Usûl Tedrîsi*" adlı eseri ve bu eserin içerdiği konular hakkında ciddi bir çalışmanın olmaması bu çalışmamızın önemini ortaya koymaktadır. Yönetken ve eserleri hakkında yeterince çalışmanın olmamasının nedeni olarak, müzikoloji alanında çalışma yapan araştırmacıların geçmişte Arapça, Farsça ve Osmanlı Türkçesi ile yazılmış müzik kaynaklarına yeterince vâkıf olamamalarını söyleyebiliriz.

Halil Bedii, ilköğretim okullarında verilen müzik eğitimi derslerinde genel olarak iki temel amacın olduğunu altını çizmektedir. Bunlardan ilki öğrencilerin basit bir melodiyi hiç bir sazın eşlik etmeden söyleyebilmesini sağlamaktır. İkincisi ise öğrencilere müziği sevdirek öğretmek onlara solfej yapabilecek beceriyi kazandırmaktır. Günümüzde ilköğretim okullarında verilmekte olan müzik eğitimi derslerinde bu iki hedefin tam olarak gerçekleştirilebildiğini söyleyemeyiz.

İlköğretim okullarında haftada bir saat verilen müzik eğitimi derslerinin adeta öğrencilerin teorik dersler sonucu yorulmuş olan dimağlarını dinlendirmek amacına yönelik olduğunu görüyoruz. Bu bağlamda günümüzde ilköğretim okullarında haftada bir saat olarak programlanmış olan müzik eğitimi derslerine yeterli önemin verildiğini söylemek imkânsızdır.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından öngörülen Müzik Eğitimi dersinin kapsam, amaç ve kazanımları ile eğitim sonunda ortaya çıkan durumun pedagojik açıdan çelişkiler arz etmekte olduğunu görüyoruz. Bu nedenle bu dersin haftada en az iki saate çıkarılarak, müzik eğitimi dersine yeteri kadar önemin verilmesi, programda hedeflenen kazanımların realitede karşılık bulması açısından son derece önem arz etmektedir. Müzik öğretmeni yetiştiren kurumların, nitelikleri ve kaliteleri artırılmalı, ilköğretim okullarında okutulan müzik kitaplarının içerikleri geliştirilmelidir. Müzik eğitimi derslerinde alanla ilgili eğitim almamış öğretmenler görevlendirilmemeli; müzik alanında lisans eğitimini yapmış, hem müzik yeteneği bakımından hem de pedagojik açıdan yeterli donanıma sahip olan öğretmenler ile bu dersin yürütülmesi konusunda gerekli hassasiyet gösterilmelidir.

Müzik eğitimi konusunda önemli tecrübeler edindiğini düşündüğümüz Halil Bedii Yönetken'in bu konudaki düşünce ve görüşlerinin akademik açıdan ciddi bir araştırmaya tâbî tutulması önem arz etmektedir. Onun müzik eğitimine

ilişkin düşüncelerinin günümüzdeki müzik eğitimine pedagojik açıdan önemli katkılar sunduğu anlaşılmaktadır.

7. Kaynaklar

EMNALAR, A., 1998, *"Türk Halk Müziği ve Nazariyatı"*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.

İHSANOĞLU, E., 2003, *"Osmanlı Müzik Literatürü Tarihi"*, Hazırlayanlar: Ekmeleddin İhsanoğlu, Ramazan Şeşen, Gülcan Gündüz, M. Serdar Bekar, İstanbul.

KOLUKIRIK, K., 2009, *"İbni Sinâ'nın Müziğin Temel Konularına Yaklaşımı ve Onun Müzik Anlayışında Fârâbî'nin Etkisi"*, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyât Fak. Dergisi, XIII/2.

ORANSAY, G., 1985, *"Küg"*, Türk Küğ Yaşamı 1923-1938 Yıldızını, Küğ Yayını, İzmir, 1985.

ÖZ BİBER, N., 2001, *"İnsanın Kültürel Gelişiminde Müzik Eğitiminin Önemi"*, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt: XIV, Sayı: 1.

ÖZTUNA, Y. *"Büyük Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi"*, Kültür Bakanlığı/1164, Kültür Eserleri Dizisi/149, c. II.

SAĞLAM, A., 2001, *"Sanatçı Müzik Öğretmeni Halil Bedi Yönetken'in Yaşamı Tüm Müzik Öğretmenlerine Biraktığı Gerçek Bir Hazine"* Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: XIV, Sayı: 1.

SAY, A., 1985, *"Müzik Ansiklopedisi"*, c. IV.

UÇAN, A., 1997, *"Müzik Eğitimi"*, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara.

UZ, M. K., 1921, *"Mûsikî Nazariyatı"*, İstanbul,

ÜSTÜN, E., 2010, *"Eğitim Fakülteleri Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümleri Müzik Eğitimi Ana Bilim Dallarında Uygulanmakta Olan Bireysel Çalgı Flüt Eğitiminde Karşılaşılan Teknik Problemlerin İncelenmesi"*, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

YILDIRIM, A., 2008, *"Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri"*, Ankara.

YÖNETKEN, H. B., 1927, *"Gınânın Usûl Tedrîsî"*, Milli Matbaa, İstanbul.